

LAKIALOITE 51/2004 vp

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 ja 17 §:n sekä sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Perheväkivalta on Suomessa valitettavan yleistä. Keskimäärin joka viidennessä parisuhteessa esiintyy fyysistä väkivaltaa, ja puolet parisuhteista päättyy väkivallan tai sen uhan takia. Suurin osa perheväkivallasta tapahtuu perheissä, joissa on lapsia. Lapset ovat suoraan tai epäsuorasti väkivallan uhreja, ja heitä käytetään aseina vanhempien välienselvittelyissä. Jopa joka viides lapsi eli 200 000 lasta Suomessa kärsii vuosittain perheväkivallasta. Seuraukset voivat olla hyvinkin traumaattisia, sillä lukuisten tutkijoiden ja asiantuntijoiden mukaan väkivallan kokeminen ja todistaminen vaurioittavat pahasti lapsen perusturvallisuutta. Jatkuva väkivalta, vihanpito ja päihteiden väärinkäyttö perheissä ovat lapsen kehityksen ja kasvun kannalta erittäin tuhoisia.

Lapsenhuoltolakia ja lapsenhuoltolain täytäntöönpanolakia sovellettaessa vanhemman väkivaltaisuus, päihderiippuvuus tai muu ongelmaisuus jäävät nykyisellään joko kokonaan tai suurelta osin ottamatta huomioon liian useissa tapauksissa. Lapsia tuomitaan väkivaltaisen huoltoon, jopa asumaan väkivaltaisen vanhemman kanssa, eikä edes lapseen kohdistuva väkivalta ole riittävä näyttö tapaamisten toteuttamiseksi valvotuissa olosuhteissa. Tämän epäkohdan vuoksi väkivaltaiset vanhemmat saavat tavata lapsiaan ilman valvontaa huolimatta siitä, että jo pelkästään väkivallan todistaminen on lapselle yhtä traagista kuin joutuminen itse pahoinpitelyn uhriksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2002 kaksi selvitystyöntekijää selvittämään huoltoriitaan liittyneitä olosuhteita ja taustoja, jotka johtivat pikkutytön kuolemaan Helsingissä syksyllä 2002. Selvitystyöntekijöiden loppuraportin mukaan lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaamiseksi lapsen ja väkivaltaisen tai muulla tavoin ongelmaisen vanhemman tapaamiset tulisi määrätä tapahtuvaksi valvotuissa olosuhteissa. Tämä edellyttää sitä, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin otetaan säännös tuomioistuimen mahdollisuudesta määrätä tapaamisoikeus toteutettavaksi valvottuna. Säännös sellaisenaan nostaisi valvontamahdollisuuden eroavien vanhempien, perheneuvontaa ja erosovittelua hoitavien ammattilaisten, sosiaalitoimen, asianajajien ja tuomioistuinten tietoon käytettävissä olevana turvakeinona ja mahdollisena sopimisteemana.

Ongelmallista kuitenkin on, ettei laissa ole säännöksiä siitä, kenen järjestettäväksi valvotut tapaamiset kuuluvat. Valvottujen tapaamisten järjestäminen tulisikin lisätä sosiaalihuoltolakiin yhdeksi kunnan vastuulla olevaksi sosiaalipalveluksi. Sosiaalihuoltolain säännöksen (SHL 13.1 §) mukaan kunnalla on velvollisuus huolehtia sosiaalipalvelujen järjestämisestä asukkailleen. Lapsen turvallisuuden vuoksi tarpeellisten valvottujen tapaamisten järjestämisen tulisi kuulua näihin palveluihin. Tämä tarkoittaisi kunnan velvollisuutta joko tuottaa tai muutoin järjestää valvottujen tapaamisten saatavuus.

Kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenen luona lapsen tulee asua ja tapaamisoikeudesta sekä tapaamisen tai luonapidon ehdoista. Tämä lapsenhuoltolain säännös jättää sekä väliaikaismääräyksen sisältöä että oikeudenkäyntimenettelyä koskevia kysymyksiä avoimiksi. Lapsen turvallisuuden takaamiseksi tuomioistuimen tulee voida tarpeelliseksi katsomissaan tapauksissa varata sosiaalitoimelle tilaisuus antaa sille lyhyessä ajassa selvitys lapsen tilannetta vaarantavista tai uhkaavista tekijöistä vanhempien luona. Lapsenhuoltolakiin olisi siten tarpeen lisätä säännös, jonka perusteella tuomioistuin voi pyytää sosiaalitoimelta niin sanotun pikaselvityksen ennen väliaikaisen määräyk-

sen ratkaisua. Vastaavasti lainsäädäntöön tulisi lisätä sosiaalitoimelle velvollisuus tarvittaessa antaa tuomioistuimen pyynnöstä suppea ns. "pikaselvitys" lapsenhuoltolain mukaisen väliaikaisen määräyksen antamista varten.

Lapsen turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää, ja siksi tarvittavat lakimuutokset tulisi tehdä pikaisesti. On vain ajan kysymys, koska nykytilanteessa päädytään traagisiin seurauksiin lasten joutuessa tapaamaan väkivaltaisia, päihderiippuvaisia tai muulla tavoin ongelmaisia vanhempiaan ilman valvontaa.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8 päivänä huhtikuuta 1983 annetun lain (361/1983) 9 §:ään uusi 5 momentti ja 17 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

9 §

Tuomioistuimen päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

— — — — —
Tuomioistuimella on tarvittaessa mahdollisuus määrätä tapaamisoikeus toteutettavaksi valvottuna, mikäli lapsen turvallisuus sitä vanhemman väkivaltaisuuden, päihde- tai muun ongelmaisuuden vuoksi edellyttää. Valvottujen tapaamisten järjestäminen kuuluu kuntien vastuulla oleviin sosiaalipalveluihin.

17 §

Väliaikaiset määräykset

— — — — —
Tuomioistuin voi tarpeelliseksi katsomissaan tapauksissa ennen väliaikaisen määräyksen ratkaisua varata sosiaalitoimelle tilaisuuden antaa sille lyhyessä ajassa selvitys lapsen tilannetta vaarantavista tai uhkaavista tekijöistä vanhempien luona.
— — — — —

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2004.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 190/2001, seuraavasti:

17 §

— — — — —
Kunnan on myös huolehdittava lapsen tapaa-
misoikeuden toteuttamisesta valvottuna, lasten
ja nuorten huollon, lasten päivähoiton, kehitys-
vammaisten erityishuollon, vammaisuuden pe-
rusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoi-
mien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttä-
jien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenval-
vojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden
selvittämiseen ja vahvistamiseen, elatusavun
turvaamiseen, ottolapsineuvontaan, perheasioi-

den sovitteluun sekä lapsen huoltoa ja tapaamis-
oikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa
toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpi-
teiden ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämi-
sestä sekä kuntouttavasta työtoiminnasta anne-
tussa laissa (189/2001) säädetyistä tehtävistä sen
mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.
— — — — —

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta
2004.

Helsingissä 23 päivänä huhtikuuta 2004

Anne Holmlund /kok